

1987-05-22

11.131-937-85
82-07

Enligt sändlista

BILDANDE AV HÖGBONDENS NATURRESERVAT, NORDINGRA SOCKEN,
KRAMFORS KOMMUN

Uppgifter om naturreservatet

Namn	Högbondens naturreservat
Kommun	Kramfors
Socken	Nordingrå socken
Läge	Tre öar öster om Bönhamns fiskeläge
Kartblad	Ekonomisk karta: 18I Kramfors 5h (188 57) Topografisk karta: 18I Kramfors SO/NO
Fastighet	Kronholmar
Markägare	Staten genom statens naturvårdsverk (naturvårdsfonden)
Areal	Högbonden 22 ha Höglosmen 55 ha Furan 11,0 totalt 88 ha land. Vatten inom 300 m från land ingår, gäller ej V om Furan <i>totalt 335 ha</i>
Naturvårdsförvaltare	Skogsvårdsstyrelsen i Västernorrlands län
Objektnummer	2202046

AREA: 347 HA

Grund för beslut

Reservatet består av de tre öarna Högbonden, Höglosmen och Furan i det yttersta kustbandet i Höga kusten. Öarna är bergiga och karga. Berggrunden består av den mycket ovanliga bergarten anortosit. Genom mångårig verkan har havet skulpterat fram ett flertal strandgrottor på öarna. Mest känd är "Bondstugan" på Högbonden som har ett mycket högt vetenskapligt värde. Växt- och djurlivet är typiskt för strandnära områden längs detta kust-avsnitt.

11.131-937-85
82-07

Området är klassat som riksintresse för den vetenskapliga och kulturella naturvården samt för friluftslivet. Skyddsvärdena är främst knutna till öarnas geologi och växt- och djurliv. Den gamla fyrplatsen på Högbonden med fyr, tillhörande bostadshus och övriga byggnader samt lämningar efter ett fiskeläge på Höglosmen är av högt kulturhistoriskt värde.

Länsstyrelsens beslut om naturreservat

Med stöd av 7 § naturvårdslagen (1964:822, omtryckt 1974:1025) förklarar länsstyrelsen kronoholmarna Högbonden, Höglosmen och Furan i Nordingrå socken, Kramfors kommun, som naturreservat. Inom det område som markerats på bifogad karta omfattar reservatet land och vatten ut till ett avstånd på 300 m från strandlinjen.

Ändamålet med reservatet är att

- bevara ett typiskt kustavsnitt i Höga kusten med dess geologi, skog, växt- och djurliv samt kulturhistoriska minnesmärken och miljöer.
- med enkla medel underlätta för allmänheten att besöka reservatet

Reservatsföreskrifter

För att trygga ändamålet med naturreservatet förordnar länsstyrelsen med stöd av 8, 9 och 10 §§ naturvårdslagen samt 9 och 10 §§ naturvårdsförordningen (1976:484) att nedan angivna föreskrifter samt vård- och förvaltningsbestämmelser skall gälla beträffande området.

A. Föreskrifter enligt 8 § naturvårdslagen om inskränkningar i markägarens och annan sakägares rätt att förfoga över fastigheten inom reservatet

Utöver vad som gäller enligt andra författningar är det förbjudet att

- bedriva täkt, gräva, schakta eller vidta annan åtgärd som förändrar markytans form och dränering
- anordna upplag annat än i samband med områdets skötsel
- vidta skogliga åtgärder
- använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel
- jaga småvilt och sjöfågel

11.131-937-85
82-07

Vidare är det förbjudet att utan länsstyrelsens tillstånd

- uppföra helt ny byggnad, riva, flytta eller utföra till- eller påbyggnad av befintlig byggnad
- ändra fasadbeklädnad, exteriör färgsättning eller takbeläggning
- anlägga luft- eller markledning
- anlägga brygga

Föreskrifterna utgör inte hinder för sjöfartsverket att driva och underhålla fyren.

Föreskrifterna utgör inte hinder för de åtgärder som behövs för att tillgodose ändamålet med reservatet och som närmare anges i bifogad skötselplan (bilaga 2).

B. Föreskrifter enligt 9 § naturvårdslagen om skyldighet att tåla visst intrång

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktas tåla att de åtgärder vidtas som framgår av bifogad skötselplan.

C. Föreskrifter enligt 10 § naturvårdslagen om vad allmänheten har att iaktta inom reservatet

Utöver vad som gäller enligt andra författningar är det förbjudet att:

- framföra motordrivet fordon på land
- störa fågellivet
- elda direkt på berghällar

D. Föreskrifter enligt 9 § naturvårdsförordningen (1976:484) rörande naturvårdsförvaltningen av reservatet

1. Naturvårdsförvaltaren för reservatet är skogsvårdsstyrelsen.
2. Länsstyrelsen fastställer bifogad skötselplan (bilaga 2).
3. Inom ramen för skötselplanen kan länsstyrelsen fortlöpande meddela direktiv för förvaltningen.
4. Reservatet skall utmärkas av skogsvårdsstyrelsen enligt svensk standard (SIS 03 15 22) och SNV:s anvisningar.

E. I och att med detta beslut vinner laga kraft upphävs länsstyrelsens beslut 1983-03-03, dnr 11.126-2420-82 om naturvårdsområde på Höglosmen.

11.131-937-85
82-07

Den som vill klaga över detta beslut, skall skriva till regeringen, energi- och miljödepartementet men skicka eller lämna skrivelsen till länsstyrelsen, postadress: Länsstyrelsen, naturvårdsenheten, 871 86 HÄRNÖSAND.

Skrivelsen skall ha kommit in inom tre veckor från den dag Ni fick del av beslutet. I skrivelsen skall Ni ange vilket beslut som överklagas och den ändring som begärs. Skriv även namn, adress, telefonnummer och ärendets nummer, 11.131-937-85. Om Ni önskar ytterligare upplysningar, ta gärna kontakt med Jan Lundqvist, telefon 0611-29731 (direktnummer).

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen. I beslutet deltog landshövding Bertil Löfberg jämte ledamöterna Stig Andersson, Bengt Ericsson, Vidar Fahlén, Ingemar Jonsson, Ivar Nordlander, Lage Nyhlén, Harald Olsson, Stig Olsson, Tage Rödén samt suppleanterna Peter Edwall, Håkan Eriksson, Sten Nilsson, Sigurd Ocklind samt Olle Sandberg.

I beslutet deltog även länsråd Nils Sjölin, tf länsarkitekt Jan Wåreus, byrådirektör Erik Thorsén lantmäterienheten, länsassessor Bengt Olavi och förste byråinspektör Britt-Marie Lindström.

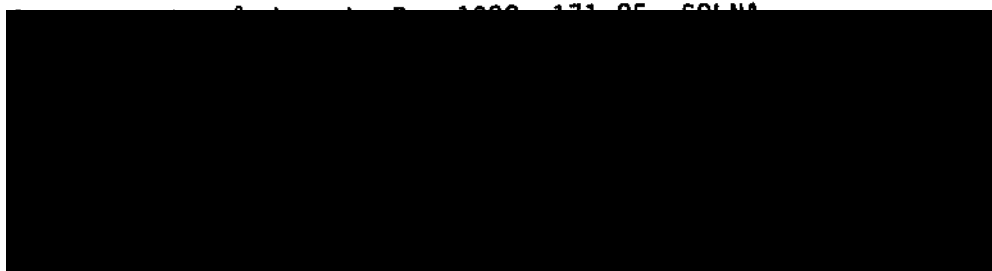
Bertil Löfberg

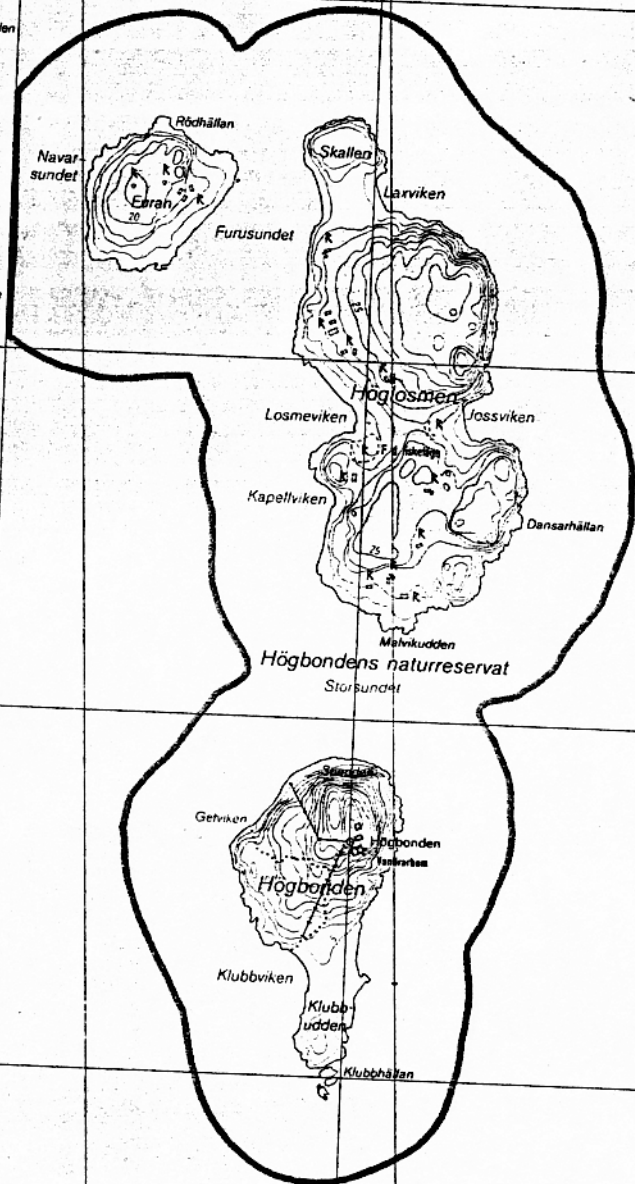
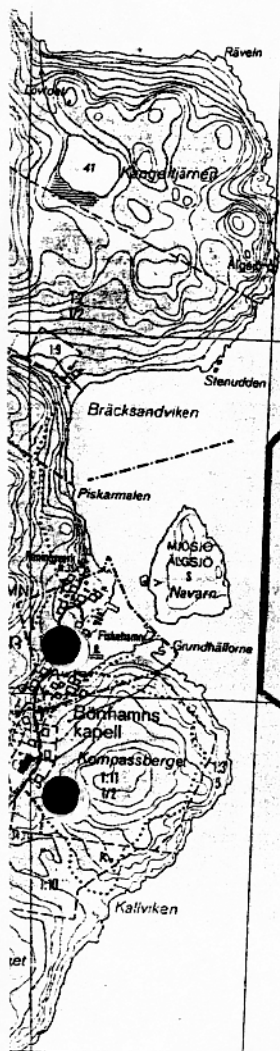
Britt-Marie Lindström

Bilagor

- 1 Beslutslista
- 2 Skötselplan
- 3 Upplysningsblankett

Enligt sändlista

Bottenhavet

SKÖTSELPLAN FÖR HÖGBONDENS NATURRESERVAT

NATURFÖRHÅLLANDEN

Högbonden, Höglosmen och Furan är bergiga och karga öar i yttersta havsbandet. De ligger utanför Bönhamns fiskeläge i Nordingrå och är hårt utsatta för havets och vindens krafter. På Högbonden ligger Sveriges näst högst belägna fyr. Högbonden reser sig drygt 60 m ö h och Höglosmens högsta bergstopp ligger drygt 50 m ö h. De båda öarna har mycket branta östsidor och är bitvis otillgängliga p g a den branta eller storblockiga terrängen. Djupa skrevor skär in i öarnas sidor. Skyddade hamnar saknas. Furan är en betydligt mindre och mer lättillgänglig ö.

Geologi

Berggrunden består nästan helt av den basiska bergarten anortosit. Röd rapakivigranit finns bl a på ett litet område vid Furans nordspets och i ett smalt stråk vid Laxviken på Höglosmen. Bergarterna bildades ur magmor som trängde in i det äldre urberget för 1 500 - 1 600 miljoner år sedan. Berggrunden är genomdragen av många och bitvis mäktiga sprickor. De största finns i de norra stupen av Högbonden och i nordstupen vid Laxviken på Höglosmen. Berget bildar branta stup och är oregelbundet vittrat, något som gör delar av Högbonden nära nog otillgängliga.

I den sprickbenägna anortositen finns ursvarvade grottor och grottlänkande bildningar på alla tre öarna. Störst är "Bondstugan" som ligger i strandlinjen rakt söder om fyren på Högbonden. Den är endast tillgänglig på havsisen eller med kanot. Till sitt utseende är den en typisk rundabraderad sprickgrotta med längden 25 m, höjden 4-13 m och bredden 1,5-4 m.

Endast i skyddade sänkor finns ett tunt lager svallad morän kvar. Fem klapperstens- och blockfält ger tillsammans med de kalspolade klipporna öarna deras karga karaktär. Finare sediment har avlagrats vid Losmeviken på Höglosmen, vilket avspeglar sig i förekomsten av granskog i det området.

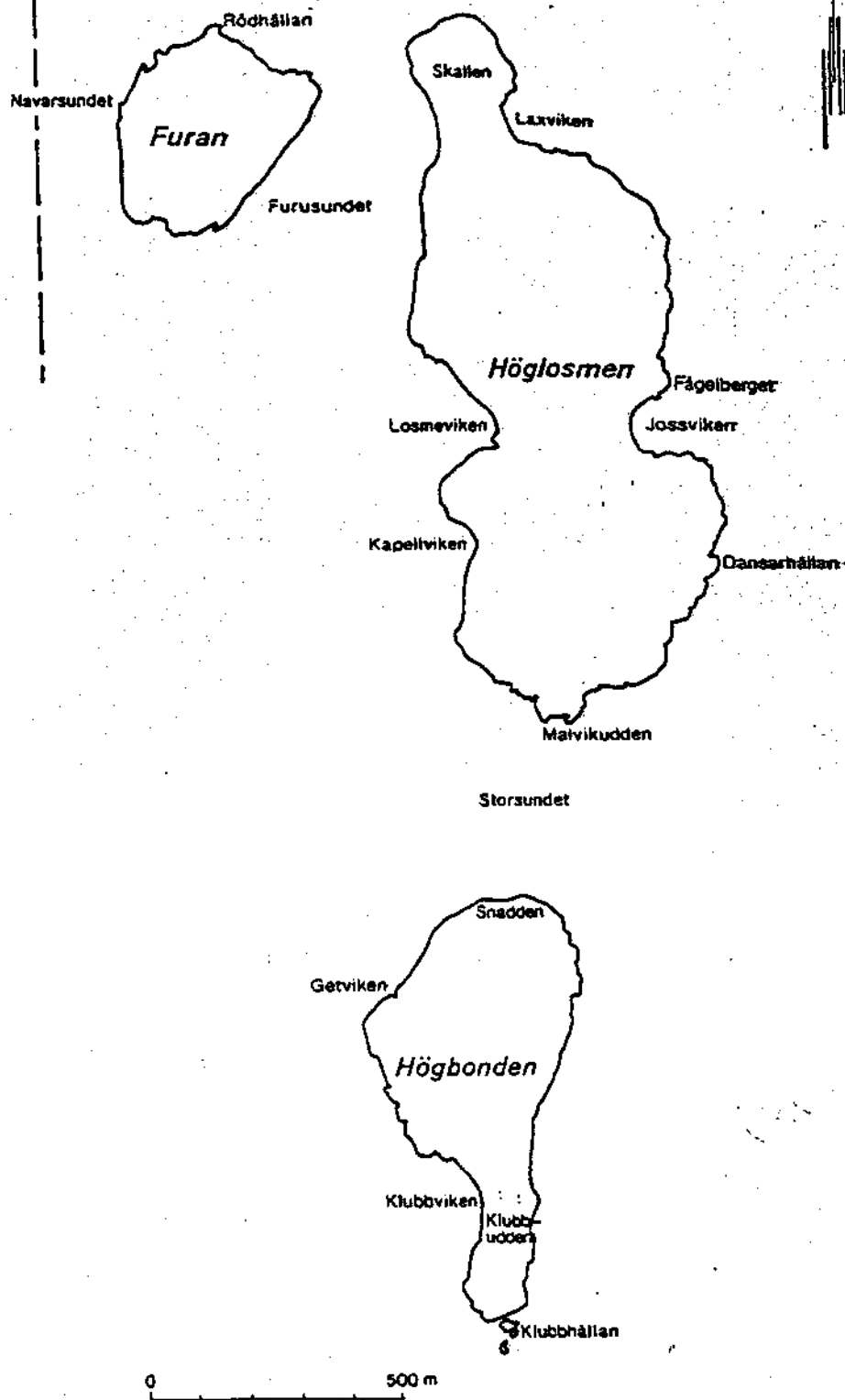
Vegetation

Högbonden, Höglosmen och Furan kännetecknas av kalspolade klippor och en gles hållmarkstallskog.

Förutom de fem klapperstensfälten kantas öarna i huvudsak av klippstränder. Endast på ett fåtal ställen förekommer stenstränder. I små sprickor på de karga klipporna växer den för Höga Kusten speciella strandtraven, vanligt saltgräs, krypven, stubbtåg och östersjötåg. I hållmarkstallskogen där marken är torr växer bl a lingon, ljung, mjölon, renlavar och raggmossor.

I större skrevor eller andra skyddade lägen där finsediment har haft möjlighet att samlas ökar löv- och graninslaget. Den största sammanhängande granskogen finns på Höglosmen mellan Losmeviken och Jossviken.

BESLUTSKARTA

— reservatsgräns

Högbondens naturreservat, Nordingrå socken

Fastighet: Kronoholmar

Reservatet omfattar land och vatten ut till ett avstånd på 300 m från strandlinjen, förutom väster om Furan.

Tillhör länsstyrelsens beslut N.131-937-85

SKÖTSELPLAN FÖR HÖGBONDENS NATURRESERVAT

NATURFÖRHÅLLANDEN

Högbonden, Höglosmen och Furan är bergiga och karga öar i yttersta havsbandet. De ligger utanför Bönhamns fiskeläge i Nordingrå och är hårt utsatta för havets och vindens krafter. På Högbonden ligger Sveriges näst högst belägna fyr. Högbonden reser sig drygt 60 m ö h och Höglosmens högsta bergstopp ligger drygt 50 m ö h. De båda öarna har mycket branta östsidor och är bitvis otillgängliga på grund av den branta eller storblockiga terrängen. Djupa skrevor skär in i öarnas sidor. Skyddade hamnar saknas. Furan är en betydligt mindre och mer lättillgänglig ö.

Geologi

Berggrunden består nästan helt av den basiska bergarten anortosit. Röd rapakivigranit finns bl a på ett litet område vid Furans nordspets och i ett smalt stråk vid Laxviken på Höglosmen. Bergarterna bildades ur magmor som trängde in i det äldre urberget för 1 500 - 1 600 miljoner år sedan. Berggrunden är genomdragen av många och bitvis mäktiga sprickor. De största finns i de norra stupen av Högbonden och i nordstupen vid Laxviken på Höglosmen. Berget bildar branta stup och är oregelbundet vittrat, något som gör delar av Högbonden nära nog otillgängliga.

I den sprickbenägna anortositen finns ursvarvade grottor och grottlänkande bildningar på alla tre öarna. Störst är "Bondstugan" som ligger i strandlinjen rakt söder om fyren på Högbonden. Den är endast tillgänglig på havsisen eller med kanot. Till sitt utseende är den en typisk rundabraderad sprickgrotta med längden 25 m, höjden 4-13 m och bredden 1,5-4 m.

Endast i skyddade sänkor finns ett tunt lager svallad morän kvar. Fem klapperstens- och blockfält ger tillsammans med de kalspolade klipporna öarna deras karga karaktär. Finare sediment har avlagrats vid Losmeviken på Höglosmen, vilket avspeglar sig i förekomsten av granskog i det området.

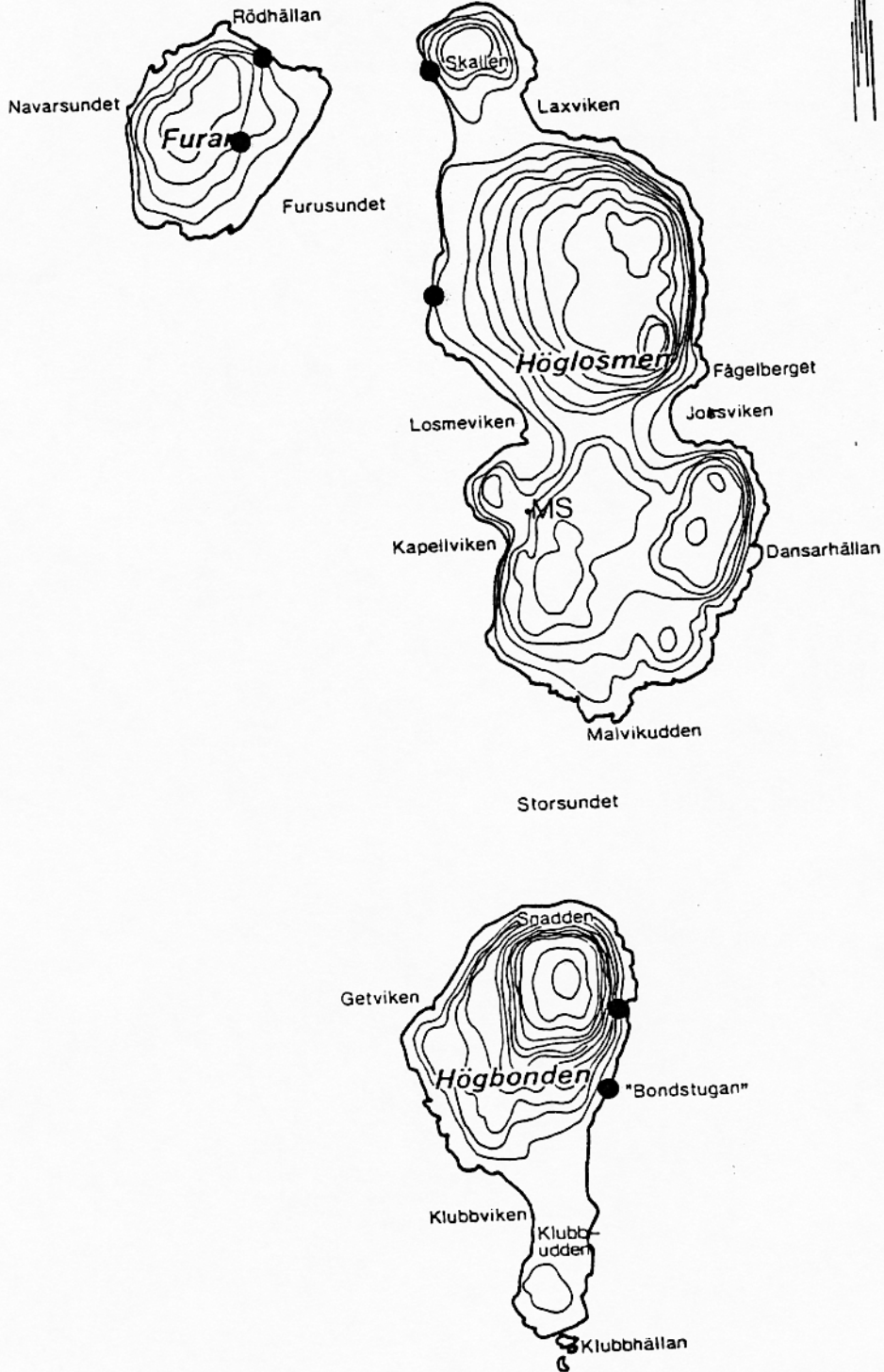
Vegetation

Högbonden, Höglosmen och Furan kännetecknas av kalspolade klippor och en gles hällmarkstallskog.

Förutom de fem klapperstensfälten kantas öarna i huvudsak av klippstränder. Endast på ett fåtal ställen förekommer stenstränder. I små sprickor på de karga klipporna växer den för Höga Kusten speciella strandtraven, vanligt saltgräs, krypven, stubbtåg och östersjötåg. I hällmarkstallskogen där marken är torr växer bl a lingon, ljung, mjölon, renlavar och raggmossor.

I större skrevor eller andra skyddade lägen där finsediment har haft möjlighet att samlas ökar löv- och graninslaget. Den största sammanhängande granskogen finns på Höglosmen mellan Losmeviken och Jossviken.

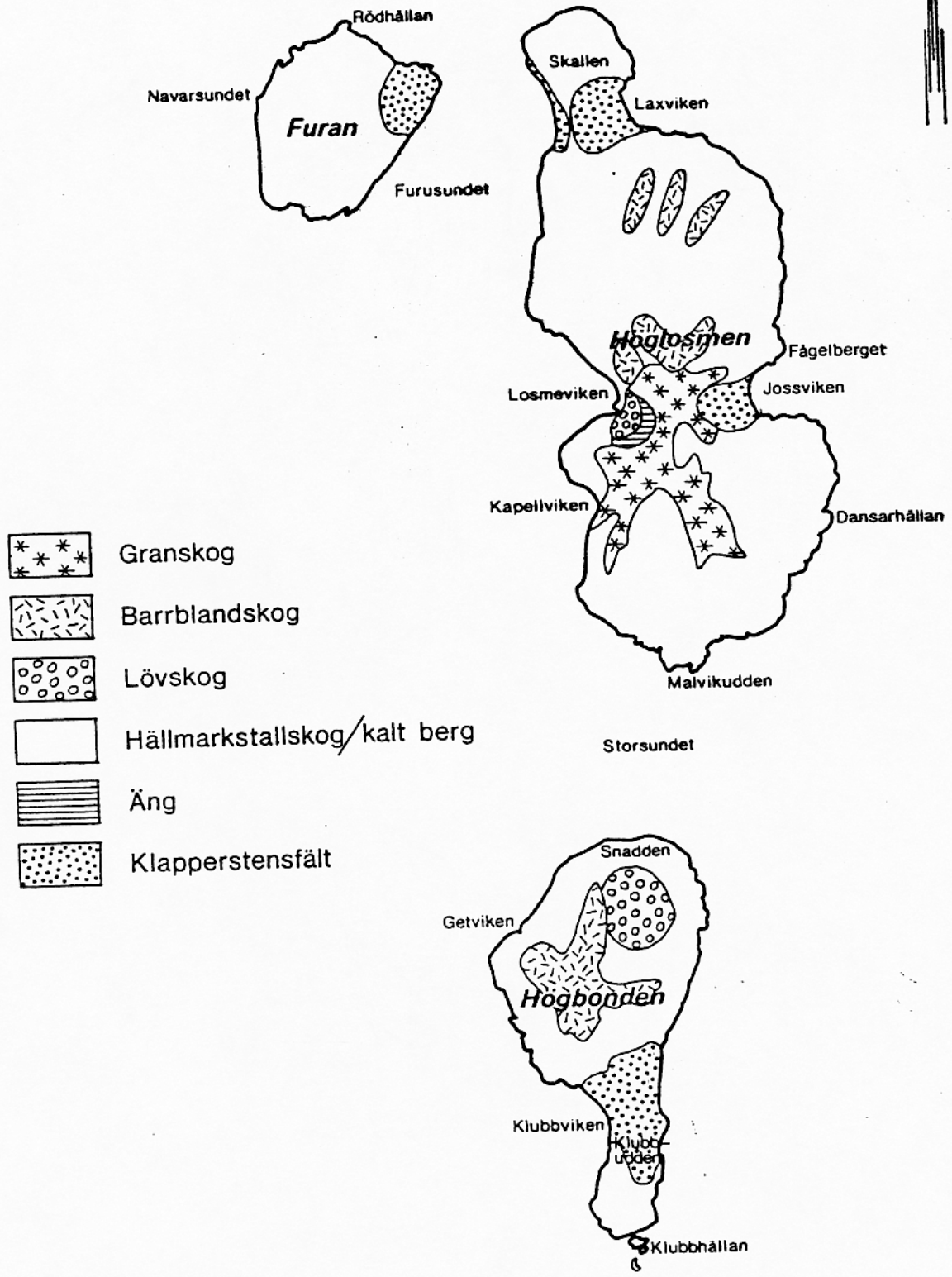
GROTTOR

0 500 m

● Grotta

VEGETATIONSKARTA

Den speciella miljön vid Fågelberget på Höglosmen, med den rika fågelspillningen, gör det möjligt för vissa starkt näringskrävande växter att trivas. Där påträffades 1969 t ex mossan *Wetlandia phyllantha*, vars tidigare kända nordligaste ståndort var Stockholms skärgård. Hällkar och den tillfälliga vattensamlingen i klapperstensfältet på Högbonden är andra miljöer med speciell växtlighet, t ex hästsvans och *Agrostis gigantea*.

Fågellivet, djurlivet

På Höglosmens östra sida vid Fågelberget och Dansarhällan stupar berget brant ned i havet. På hyllor och avsatser häckar främst gråtrut. Vid kustfågelinventeringen 1973 iaktogs 187 gråtrutar och ett flertal tobisgrisslor. 1982 observerades ett 80-tal gråtrutar.

I övrigt finns de fågel- och djurarter som är vanliga i motsvarande biotoper i den här delen av landet t ex korp, orre, rödhake, stor- och småskrake, större hackspett och mindre korsnäbb samt älg, hare och räv.

HISTORIK OCH MARKANVÄNDNING

År 1586 sålde Johan III bördsrätten till kronans fiskegrund Lossmöen (Höglosmen) till byamännen i vissa uppräknade byar tillhörande Näs fjärdingen i Nordingrå socken. Men Johan III "unnade och efterlät" år 1591 åt borgarna i Gävle att vid bl a Höglosmen som dittills bedriva strömmingsfiske. Laxfisket tillhörde kronan.

Under Gävlefiskarnas epok fanns det en betydelsefull fiskehamn, Grönhamnen, på Höglosmen vid Losmeviken. Fiskeläget övergavs troligen på 1700-talet. Grunder efter byggnaderna och kapellet finns kvar.

Öarna har nyttjats för jakt- och fiske. Äggsamling har förekommit på Höglosmen vid Fågelberget. Öarna har också givit visst byggnadsvirke till båtar och hus, samt brännved.

Byggnader

På Högbonden som karaktäriseras av den tidigare fyrverksamheten finns ett flertal byggnader, se karta med förteckning. Alla byggnader förutom fyren ägs av staten genom naturvårdsfonden. Fyren ägs av staten genom sjöfartsverket.

Fyren på Högbonden byggdes under åren 1906-1909. Till fyrplatsen hörde bostadshus med tre lägenheter, uthus, linbana, brunn, hamn vid Getviken och gångvägar. Fyren bemannades 1909 med fyrmästare, fyrvaktare och fyrbiträde. Periodvis bodde det många människor vid fyrplatsen (21 personer) och någon tid har det t.o.m. drivits en skola på ön. Fyrpersonalen hade små trädgårdsland på Högbonden, samt potatisland vid Losmeviken på Höglosmen (dikena syns än). Personalstyrkan minskade under 1950-talet och 1963 automatiserades fyren.

1986 renoverades byggnaderna på Högbonden för 600 000 kr i AMS regi. Pengarna användes främst till att renovera fyrvaktarbostaden invändigt och som nu inrymmer följande.

- o bostadsplan 1: gruppörläggning med 4 sovrurn (tot 20 bäddplatser) och gemensamt kök
- o bostadsplan 2: 2 rum och kök (tot 6 bäddplatser)
- o bostadsplan 3: rum för dagsbesökare med spis, bord och bänkar.

En fortsatt upprustning av fyrvaktarbostaden (utvändigt), uthus, linbanan och hamnen planeras till en kostnad av 1,2 miljoner kronor. Upprustningen är helt beroende av beredskapsmedel.

I Losmeviken på Höglosmen finns två fiskestugor. Ägare är Gösta Näslunds dödsbo och Arne Näslund, Bönhamn och Ernst Sjölanders dödsbo, Bönhamn.

TILLGÄNGLIGHET OCH BESÖKSFREKVENS

Landstigningsmöjligheterna på Högbonden är små. Längs den branta och av havet hårt utsatta ön är det svårt att hitta en skyddad hamn. Fyrpersonalen hade sin hamnplats vid Getviken där båtarna lyftes (hissades) upp. På Höglosmen och Furan är landstigningsmöjligheterna bättre.

INVENTERINGAR, LITTERATURLISTA

- Ericson, Lars, 1978 Strandvegetation vid Höga Kusten i Angermanland. Svensk Bot. Tidskr 71:381-413
- Guvå, Lars, 1971 Naturvårdsinventering i Västernorrlands län. Del 2. Angermanland: Adalen. - Stockholm (S 93).
- Mickelsson - Ström, Erik, 1705 Angermanland Akademisk avhandling.
- Sjöberg, Rabbe, 1981 Grottinventering del II - Manuskript vid länsstyrelsens naturvårdsenhet
- Vedin, J P, 1939 Det forntida fisket vid Norrlandskusten - Gävle
- Angermanlands Ornitologiska förening, 1973. Kustfågelinventering i Angermanland 1973. - Länsstyrelsen i Västernorrlands län. Härnösand.

PLANDEL

DISPOSITION OCH SKÖTSEL AV MARK OCH VATTEN

Övergripande mål

Ändamålet med reservatet är enligt reservatsbeslutet att bevara ett typiskt kustavsnitt i Höga Kusten med dess geologi, skog, växt- och djurliv samt kulturhistoriska minnesmärken och miljöer.

Generella riktlinjer och åtgärder

Skogen på öarna ska lämnas att utveckla sig fritt.

Resterna efter fiskeläget på Höglosmen, inklusive den öppna ängsmarken och kapellgrunden ska vårdas. Marken runt fyrvaktarbostället på Högbonden ska hållas vårdad.

Upplåtelse

Upplåtelse av fiske med fasta redskap ska ges åt fiskare där fisket är av väsentlig betydelse för försörjningen.

Älgjakt

Älgjakten ska upplåtas. Eftersom öarna är relativt små och karga är bete för älg inte tillräckligt för att de ska överleva vintern. De älgar, som eventuellt kommer ut till öarna, ska skjutas under älgjakten.

ANORDNINGAR FÖR REKREATION OCH FRILUFTSLIV

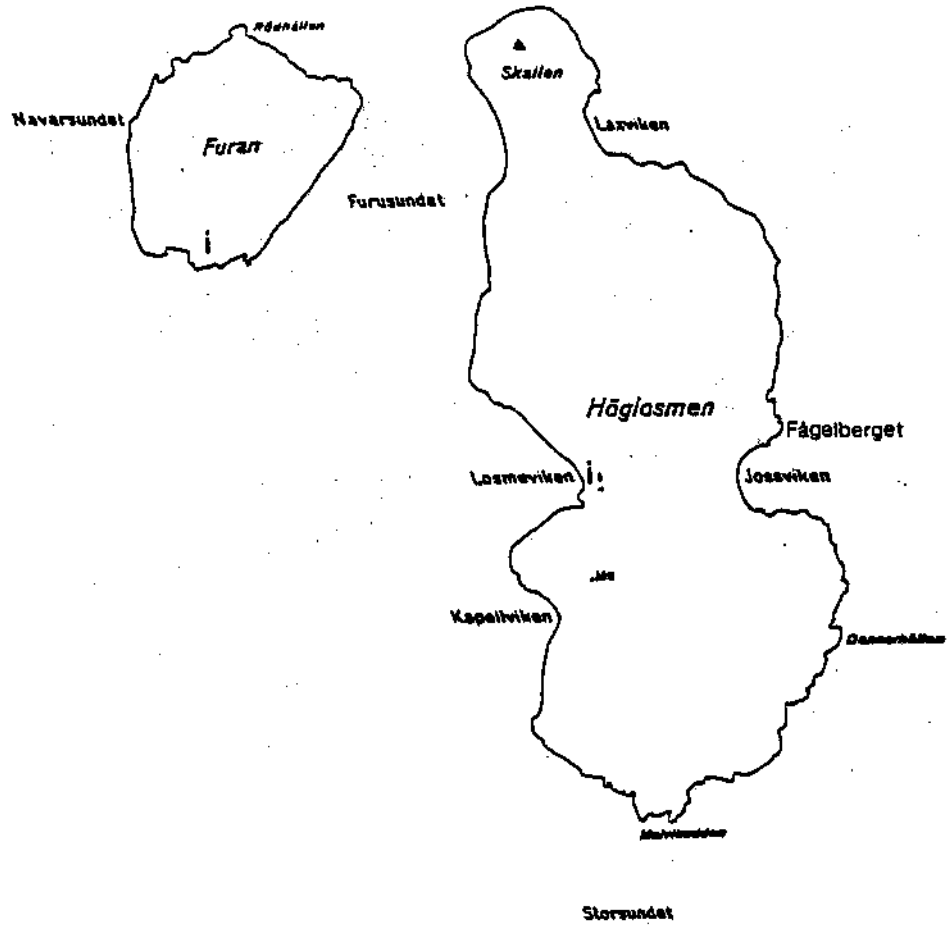
Övergripande mål

Ändamålet med reservatet är enligt reservatsbeslutet att bevara ett typiskt kustavsnitt i Höga Kusten med dess geologi, skog, växt- och djurliv samt kulturhistoriska minnesmärken och miljöer, samt att med enkla medel underlätta för allmänheten att besöka reservatet.

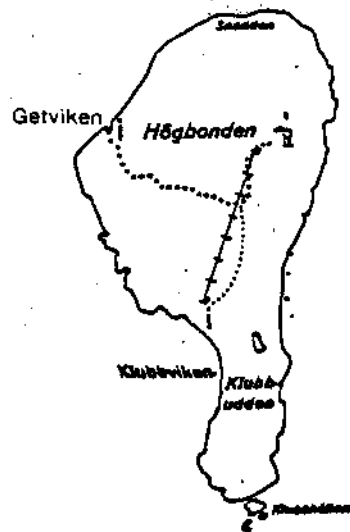
Riktlinjer och åtgärder

I och med renoweringen av fyrvaktarbostaden, iordningställandet av hamnen vid Getviken m m har möjligheterna att besöka Högbonden

SKÖTSELPLANEKARTA

i informationstavla
..... stig

ökat högst väsentligt. Sommaren 1987 kommer Högbonden att presenteras som ett av STF:s vandrarhem och en turbot kommer att gå mellan Bönhamn och Högbonden. Någon större risk för att det ökade besöksantalet skulle medföra ett alltför hårt slitage på ön finns inte. Öns otillgänglighet gör att besökare endast kommer att röra sig längs vissa stråk framförallt längs de befintliga stigarna.

- o Hamn: I den fortsatta upprustningen av Högbonden (AMS-medel) kommer hamnen vid Getviken att byggas ut.
- o Stigar: De på skötselplanekartan markerade stigarna ska underhållas och trappor m m vid behov förbättras.
- o Information: Informationstavlor ska sättas upp enligt skötselplanekartan. Informationen i Bönhamn ska samordnas med övrig information. En informationsfolder ska arbetas fram.

BYGGNADER

Övergripande mål

Byggnaderna på Högbonden får inte rivas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras. I fyren och fyrvaktarbostaden får åtgärder inte vidtas som medför ingrepp i stomme eller befintlig planlösning. Byggnaderna ska underhållas så att de inte förfaller. Vård och underhållsarbeten ska utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.

De två fiskestugorna på Höglosmen ska ge ett vårdat intryck.

Generella riktlinjer

Allt arbete i samband med byggnaderna ska planeras och genomföras i samråd med länsantikvarien.

Arrendeavtal ska tecknas med ägarna till stugorna på Höglosmen.

Byggnadernas användning

Reservatets läge i det yttersta kustbandet gör området mycket attraktivt som utflyktsmål över dagen eller med övernattnig. Någon form av uthyrningsverksamhet av fyrvaktarbostaden och tillhörande byggnader ska förekomma. Uthyrningen är ett turistarrangemang och ska bedrivas ekonomiskt skilt från naturvårdsförvaltningen. Avtal ska träffas mellan naturvårdsverket och arrendatorn.

Den planerade fortsatta renoveringen av Högbonden i AMS regi kommer att innebära följande:

- o hamnen vid Getviken byggs ut
- o i uthuset planeras tre stycken fyrbäddsrum och förråd
- o yttre upprustning av fyrvaktarbostaden
- o linbanan iordningställs
- o vedskjulet vid Klubbviken byggs om till bastu.

UTMÄRKNING AV NATURRESERVATETS GRÄNS
Gränsmarkering ska utföras av skogsvårdsstyrelsen enligt svensk standard (SIS 03 25 22).

TILLSYN
Förvaltaren ansvarar för tillsynen om inte annat anges i avtal.

DOKUMENTATION
Naturvårdsförvaltaren ska dokumentera utförda åtgärder genom att ange skötselområde, åtgärd samt tidpunkt.

REVIDERING AV SKÖTSELPLAN
Planen ska revideras vid behov. En översyn av planen och en bedömning av behovet av revidering bör ske senast 1997.

FINANSIERING AV NATURVÅRDSFÖRVALTNINGEN

Ekonomisk utredning

Denna utredning har gjorts av naturvårdenheten, länsstyrelsen 1987.

Kostnaderna för att hålla byggnaderna och turbåten i vårdat skick ska ses som ett intresse för turistnäringen och belasta näringen på lokal- och/eller regional nivå.

o Istandsättningsåtgärder	Antal dagsverken/ kostnader
Fortsatt upprustning av byggnader, linbana, hamn m m som beredskapsmedel	1,2 miljoner
Information och utmärkning av reservatsområdet	15 000:-
o Arligt underhåll	
Stigar, trappor, bojar m m	8 000:-
Tillsyn	4 dg